

*Mindent a maga helyén"  
Múzeumliget vagy tudatos városfejlesztés*

**Városfejlesztési konferencia a MUT szervezésében  
2015. április 17.  
MTA**

*Ráday Mihály:*

**"Aea iacta est", avagy "a veszett fejsze nyele"**  
*történeti épületek hasznosítási lehetőségei*

Először is fontos az előadás címének első felét megmagyaráznom: Julius Caesar mondása számunkra két értelmet hordoz - itt és most.

Egyrészt azt, hogy átléptük a Rubikont: nincs visszaút! Akárki akárhogyan érvel, a városligeti projekt meg fog épülni!

Másrészt pedig azt, hogy nem aratott tetszést legfelsőbb szinten a Városligeti fasor torkolatába tervezett két új kocka-ház! Tehát – mint hírlík – a Magyar Fotográfiai Múzeum és az Építészeti Múzeum elhelyezésére kitalált két kocka el van vetve!

De hát nem is kellene: mind a két funkciónak van megfelelő hely a városban! Az egyiknek éppen itt, a szomszédban! Ugyanis Budapesten, van már 120 éve *Építészeti Múzeum! Ráadásul éppen a Városligetben. Ez a Vajdahunyad vára*

Nem szoktak arról beszélni, hogy eredetileg a magyar építészeti kultúra és társzművészetei bemutatására született, s olyan nagyon jól sikerült, hogy a Millenniumi Kiállítás után ezt az Alpár tervezte "kiállítási pavilont" újjáépítették kőből – múzeumi célra. Tehát gyakorlatilag van egy olyan épület a Városligetben, ami ezt a funkciót szolgálhatná. Az épület és környezete, a jáki kápolnától a főépület gótikus, reneszánsz, barokkos részleteivel, nagy belső tereivel sok minden bemutatására alkalmas a múltból, az építészet világából. (Hát, hacsak nem kaszinó lesz belőle... Itt nálunk bármi előfordulhat.)

A képen a Városliget II. világháború előtti állapota. Jól megfigyelhető, hogy a Regnum Marianum templom és az Erzsébetvárosi Színház milyen kicsi épületek voltak tulajdonképpen abban a *hatalmas sávban, amit a Rákosi-korszakban lebetonoztak*. 1951-ben csonkították meg így a Városligetet, hogy legyen helye az ide tervezett nagy április 4-ei és május 1-jei felvonulásoknak, meg a Sztálin generalisszimusz szobrát is tartó dísztribünnek. A parkból akkor lebetonozott felület tartalék repülőtérenként is szolgált esetleges hadi események idejére...

Ez a lebetonozott felület ma is megvan, és ez a felület hatalmas. Ezért egy dolgot biztosan állíthatunk, hogy amikor Baán László azt mondja, ígéri, hogy több lesz a zöldterület, akkor ez azért "csúsztatás", mert csak *ehhez képest, a csonkított Városligethez képest* lesz több. Ha a lebetonozott volt parkból csak négy négyzetméter fűvel behintenek, máris valóban több van, mint ami volt korábban, vagyis mostanáig. Ez nem egy kiindulási alap: a Rákosi-korban elvett sávra építeni.

A rendszerváltás utáni években sikerült elérni, hogy legyen egy új fasor az Aréna, avagy Dózsa György út mentén, mert tulajdonképpen *ez jelzi azt, hogy meddig tartott a Városliget, a park eredetileg*. Ha ezt nem építenék be, hanem *a betont felbontva visszakapná Városligetünk eredeti zöldterületét*, azt hiszem, az lenne a csúcsteljesítmény, a helyes és népszerű politikai döntés!

Az emberek ide pihenni, sétálni járnak. S épp az imént mondtam az Állatkert főigazgatójának, Persányi Miklósnak, hogy lovagolni is jönnének – mint a Hyde Parkba Londonba –, ha egy jó kis istálló is lenne itt. *Erre való ez a liget, pihenésre, sétára, játékra, csónakázásra, „láblógatásra” ez a több rossz döntést már túlélte városi közpark*. Ezért jött létre, s e célra kellene helyreállítani!

"Einstand" c. írásomban 2014 év elején újságban és internetes folyóiratban is foglalkoztam azzal, amit ma is kimondok, hogy *az államosítást elképesztőnek tartom*. Azt, hogy a területet – törvényben – államosították közel 100 évre, azt, hogy minden új épület, vagyis ami ezután épül a Ligetben, állami tulajdonba kerül, meg az is, ami már ott áll(!), megvan, de amihez ezután hozzányúlnak majd.

Viszont megmarad a Főváros "*házmesteri szerepe*": az utak és a park gondo-

zása, a takarítás és személtelordás, a közlekedés biztosítása. (Mint látjuk, láthatja bárki, a parkosítás, a kertészeti gondoskodás nem igazán működik a MüPánál sem, tehát attól, hogy ahhoz hasonló lesz majd ez a felállítás, a szerepek megosztása, sejtethjük, hogy ez nem fog igazán működni itt sem.)

Abszurd az is, hogy minden, amihez a Városliget területén hozzányúlnak az állami beruházás szintjén, az *kivonatik minden ésszerű jogszabály alól*, mindenféle beszélgetés alól, zsűri alól, minden építészeti keretszabályozás, jogszabály alól! És ez most megismétlődik a Várban és a várszoknyán – a Duna-parton és ugyanígy legújabban a Dagálynál is. Ezért adtam az "Einstein" címet a cikkek még anno, mert ez volt a dolog egyik fele. A másik fele az volt, hogy "huszonkét hektár miért nem elég"? Mert az az érzésem, hogy az a huszonkét hektár a Népliget mellett, mármint az Északi Járműjavító ma már üres épülettömege és óriási területe mindenre elég – *ha valóban szükség van az egy területre összerakott, megépített "múzeumi negyedre"*.

De ezen kívül még számos hely van Budapesten, ahol ezt – ha kell – meg lehetne csinálni. Ha egyáltalán van még ma a XXI. században elég ok egy tömegben építeni különböző gyűjtőkörű múzeumokat...

Az *Északi Járműjavító 22 hektáros területén* – a Törekvés Művelődési Ház mögött, a másik fontos városi közparkunk mellett ott az óriási lehetőség a "múzeumi negyed" megvalósítására – ha szükség van ilyenre.

Ésszerűen büszkék vagyunk arra, hogy pályáznak, korábban is megjelentek külföldi (sztár)építészek Magyarországon: lásd – például – Eiffel irodájának munkáját a Nyugati pályaudvaron. De itt, a *Népliget, a Kőbányai út mellett*, ez a *kevésbé ismert* remek csarnok, ez is az Eiffel iroda munkája! És ez csak az egyik nagy ház a területen. Semmi akadálya, hogy ide a Közlekedési Múzeum vagy akár sok minden egyéb beférjen. Ezek a csarnokok elképesztő méretűek és nincsenek úgy elrohadvá mint szegény István-telki Főműhely Újpesten. (Rengeteg fotót csináltam minden házban, ami ebben az előadásban szóba kerül, de – takarékoskodván az idővel – mindegyikről csak egyet-kettőt fogok mutatni egy aránylag szűk képválogatásban.) Nagyon sok minden, sok újrahasznosítható nagyobb és kisebb ház van az Északi Járműjavító területén, még jellegzetes állomásépületek is, mindet lehet használni újra irodának,

műhelynek, raktárnak impozáns kiállító térnek.

Van egy dolog, amire azt mondanám, nem bírtam kihagyni az összeállításból: megvan a II. világháborús bunker, ami maga is hozzátartozik az ipar – és az ország – történetéhez. Megvan, szinte érintetlenül! Megvannak azok a termek, és ugyanolyan állapotban vannak meg, ahol, s ahogy annak idején az emberek kioktatták, hogy hogyan kell a légóveszély idején felkészülni. Ez önmagában "muzeális" darab – benne egy szegény mumifikálódott macska porhüvelyével...

Ezt próbáltam elmagyarázni az elmúlt másfél évben mindenütt, ahol lehetett. Ám most ez is a "veszett fejsze nyele"... Hiszen a minap derült ki éppen, hogy az *Operaház megkapta* az állami tulajdonú területet, s itt fog díszletet gyártani és raktározni, meg kóruspróbákat tartani. Ki tudja vajon, ez hány épületet érint még – a legszebben túl – s hányat fognak lebontani? Azt gondolom, hogy nagy lehetőség (volt). Megismétlem: a huszonnégy hektáron rengeteg hely és rengeteg épület van, itt annyi minden elférne, elért volna...

És akkor nem beszélünk a *Népliget másik oldaláról*. A lebontott filmgyári műtermek, irodák helyén épült buszpályaudvar mögött nem régen bontották le a katonai akadémia teljes háztömegét! Még kis hadi múzeum is volt az egyik épületben! Most a terület teljesen üres, beépítetlenül várja a sorát – metráló-lomásnál, városunk egyik lehető legjobb közlekedési pontján.

Itt ez maga az István-telki *Főműhely*. Alapító kurátor vagyok a szomszédban, a Vasúttörténeti Parkban. Valahányszor átjutok ide, a szívem vérzik. Itt "rozsdamarja" éppen a fogaskerekű vasúton egykor dolgozó kis gőzmozdonyt is... "Ej, ráérünk arra még"? Valamit csinálni kéne, mielőtt minden elpusztul. Isten szabad ege alatt a mozdonyok, a kocsik és a már tető-burkolatától fosztott egész épület-kincs. Remek hely lehetne az országos és városi közlekedés múltjának bemutatására. Borzasztó látvány!

És akkor gondoljuk át a kiürített, az enyészetnek átadott, vagy már el is tüntetett *remek ipari épületeket* Budapesten! A Meder utcát és a *Láng gépgyárat* Angyalföldön, vagy akár a – két szinten 20.000 m<sup>2</sup>-es – *Nagyvásártelepet* a Ferencvárosban... Hogy mennyi ipari épület pusztul már el? Nem tudnám megmondani. De éppen a II. kerületi jó példa, a Millenáris szomszédságában el-

pusztítanak megint egyet!

Éppen bontják a *Margit körúton a Ganz Villamossági Művek* (utóbb Ganz Ansaldo) Mechwart András alapította gyár, Déry-Bláthy-Zipernowsky munkahelyének egy megmaradt óriási csarnokát! Ha az Északi Járműjavítót, az István-telki Főműhelyt nem is, ezt már mindenki ismeri, ugye? Ez volt az egyik utolsó lehetőség! Én azt gondoltam, hogy ez a múzeumi célra is alkalmas ipari csarnok – hát ha nem is az építészet ékköve de – szabadon alakítható, s ráadásul pont olyan, mint Washingtonban, az amerikai főváros közepén az építészeti múzeum! Reméltem, hogy a többi régi, részben megtartott, részben átépített ipari csarnok körül kialakított Millenáris parkban majd megtalálja a helyét, funkcióját. Lehetne, lehetett volna akár itt (is) az építészet múzeuma. Nem csak belső tere (volt) hatalmas, de van előtte, mellette hely akár áttelepített református kistemplomra, szélmalomra, mindenre, ami bemutatásra érdemes. De hát nem így lett. Valaki kitalálta, hogy itt a szélnek kell áramolnia és nem a kultúrának! Úgyhogy ezt a nagyon jó erősré megépített házat úgy lebontották, mint a pinty. Én ezt nyomon kísértem: ezeken a képeken a vég: a ma már abszolút egyedülálló "merev pörgettyűt" éppen öt darab szétverő gép "kezeli". Megjegyzem az épület maga is az ipartörténet része volt: olyan népszerű, hogy nemcsak a Láng gépgyárba, de Európába mindenhová innen szállították a turbinákat. Ma itt a hűlt helye! Egy egész építészeti, vagy bármilyen műszaki múzeumra alkalmas épületet pusztítottak el az elmúlt két hónapban.

Akkor szaladjunk végig az *Andrássy úton*.

A Matolcsy-birodalom új része egy hajdani családi ház, "a Bajza utca sarkán egy kis palota": a volt MÚOSZ székház, *Andrássy út 111*. Sokáig állt üresen, s még ma is az.

A következő egy lakóház, az *Andrássy út 80*. Üres.

*Andrássy út 75-77.*, a MÁV székháza: üres. (Zárójeles megjegyzés: a háború után számos épület kapott az eredetitől eltérő funkciót, de több jeles és nagy épület, amelyet saját céljára épített egy-egy országos hatáskörű nagy vállalat, avagy intézmény, mint a Maharté az Apácai Csere János utcában, vagy a postáé a Krisztina körúton csak mostanában került "eladósorba", s azóta is üresen állnak, mint a MÁV székháza.)

*Andrássy út 70.* mely legutóbb a CIB bank központja volt és földszintjén a legendás Lukács-cukrászda: üres.

Nem biztos, hogy mindenkinek eszébe jut, hol van James Wattnak és George Stephensonnak domborművű portréja az Andrássy úton. Ott láthatók a volt MÁV-nyugdíjbiztosító udvarán, a Balettintézetként is ismert *Andrássy út 25-ben*. Gazdagon megépített ház a város szívében.

Következzék *A Nagymező utca!*

Valami, ami eddig senkinek nem jut eszébe. Itt van 20-ban a Mai Manó-ház a hazai fotográfia egyik központja. Az Andrássy út másik oldalán pedig a Nagymező utca 8. szám alatti műtermes házban a volt Ernst Múzeum, ma Capa Központ, vagyis a magyar fotográfia másik kiállítóhelye. Ha megfigyelik a házat, láthatják, hogy mind a két oldalán lévő épületen lehetne akár emelet-ráépítéssel is bővíteni. De a legegyszerűbb szemben: a Nagymező utca 5. szám alatt lebontott ház hült helyén! Lehetne ezen a házhelyen a *magyar fotó történetének a múzeuma*, a restaurátor-műhelye, a gyűjteménye: ott a *Pesti Broadwayen*, megoldható. Minek az új kocka a Ligetbe?

A másik kocka is el van vetve! *Alea iacta est.*

Nem beszélnék arról, mert többen bőségesen szóltak arról a magától értetődő (és ebben a tervezett projektben teljességgel elfeledett, avagy megtagadott) urbanisztikai szempontról, *mennyire ésszerű lenne szétszórta*n, a város különböző pontjait "feldobva", megerősítve, még érdekesebbé téve, új múzeumokat, vagy múzeumi bővítményeket csinálni. *Egy világvárosnak az az érdeke, hogy sok helyén legyen vonzó, érdekes!* De beszélek arról, hogy a *kerületeknek lehetne annyi esze és ereje, hogy saját országos múzeumot gründoljanak, próbáljanak megszerezni önmaguknak.* Lásd a II. kerület előbb mutatott helyszínét – például, vagy a terézvárosiakat az imént.

És akkor nézzünk körül – például a *Ferencváros* egy aránylag szűk körzetében! A Magyar Iparművészeti Múzeum közvetlen szomszédságáról mutatok képeket. Maga a *Markusovszky tér* egy üres házhely a II. Világháború óta. Mellette, a teret az Iparművészeti Múzeum felől lezáró mind a két ház részben üres, részben hasznosítható másképpen is, s még a ráépítést is elviselheti. Beszkáozott ablakokat látunk a Kinizsi utca sarkán, rengeteg felszabadítható

négyszeméret. az UPC székhelyéről is nyilván lehetne tárgyalni a tulajdonosokkal, felajánlva egy cserét valahol. hogy menjenek odébb. Mellette, avagy mögötte bontották le a Kultiplx épületét. *Mennyi hely van az Iparművészeti Múzeum közvetlen szomszédságában* arra, hogy ott egy múzeumi negyedet fejlesszenek! A múzeum épülete mögött is van egy nagy területen fekvő ház, úgy hívják, hogy *Schöpf-Mérei kórház*, teljesen üres. Mellette további hatalmas terület és van egy üres telek is a Bakács tér sarkán. *Hőgyes Endre utca 4.*: üres telek, egy hasznosítható házhely – és még mindig az Iparművészeti Múzeum mellett vagyunk. Ráadásul itt van a Lechner-féle épület tervezett bővítése is a Múzeum udvarán... (Itt fektetik a leszedett kupolalaterna egyre romló állagú darabjait!) Az Iparművészeti Múzeum körül a Markusovszky tértől a Bakács térig terjedő terület egy komplett múzeumi negyednek a lehetősége.

És akkor még nem esett szó a Ferenc körút túloldaláról, az ötúdváros, hatalmas volt *Mária Terézia-, avagy Kilián laktanyáról!* Mekkora múzeum befogadására alkalmas ház áll itt üresen!

Egy kicsit tovább, a *Klinikák metróállomás és a Tűzoltó utca között* városnegyednyi üres ház és házhely áll az ingatlanfejlesztésben gondolkodók rendelkezésére! Vajon miért nem lép a IX. Kerület Önkormányzata, hogy fejlesztési lehetőséget kapjon – és múzeum(ka)t?

És azt tudhatja-e bárki, hogy a *Józsefváros miért nem* mozdítja meg a kisujját sem? Például a *Horváth Mihály téren, a Józsefvárosi Telefonközpont* épületében is lehetne múzeum. Ott van a kapuban Puskás Tivadar és testvére portréja. Amott, a főhomlokzaton a Lánchidat és a távközlést ábrázolják a domborművek. Egyre romlik az állaguk. Üres a Ray Rezső tervezte nagyszerű ház! És van hely hozzáépíteni, mögötte is, bőven!

És még mindig a VIII. Kerület: rengeteg beépítetlen házhely a *Práter utca* partjain! Lehet fejleszteni. Akár múzeumot is!

És akkor nem is beszélnek ugyebár az V. kerületi *Városháza parkról*, ahol szintén van hely építkezni, meg a II. Kerületi Bem téren álló háztömbnyi volt *Radetzky laktanyáról*. Beszélhetnénk az *Ybl által épített Károly-palotáról*, a VIII. Kerületi "Palota-negyedben", ami maga már most is "múzeumi negyed", hiszen

közvetlenül a Nemzeti Múzeum mögött pusztul üresen.

A *Krisztina Főpostáról*, mely ott áll üresen – már szoltam, de egyik nagy kedvencemről, az Új Színház melletti csodálatos, kétudvaros klasszicista palotáról még nem. Ez a *Paulay Ede utca 33.* alatti városi bérház ugyancsak üresen vár a sorsára, s mostanság, mint "*Ankert*" romkocsmá pusztul el végleg. Már szinte csak a főfalai vannak meg.

Ha arról beszélünk, hogy épül majd a fák közé, avagy helyükre a Ligetbe a "*Magyar Zene Háza*", vajon miért nem hangzik el naponta, megmagyarázandó (hátha egyszer sikerül), hogy van a magyar zenének háza, nem is egy! Nem csak a *Művészetek Palotájáról* beszélünk ugyebár, amely – ha úgyis, mint tervezik, elköltöztetik mellőle a *Ludwig Múzeumot* - jócskán bővíthető. Beszélünk az *Erkel Színházról*, az *Operaházról* meg a *Bartók Emlékházról* meg a *volt Zeneművészeti Főiskoláról*, meg a *mostani Zeneakadémiáról* is. Rengeteg helye van a a magyar zenének. A magyar zene jó, népszerű, világhírű, miért ne legyen elég helye? De van sok, és lehet bővíteni is a megszokott helyeken!

A *Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetét* nem szokták a lehetőségek között említeni, pedig nagyon is érdemes! A Várban, a *Táncsics Mihály utca 7.* szám alatt, a remek Erdődy-Hatvány palotában jó és méltó helye van a magyar zenének! Remek helyszíne – a múzeumi és tudományos tevékenység mellett – a barokk udvaron tartott koncerteknek is. Tevékenysége kiterjeszthető lenne a szomszédjában – és erről sem szokás beszélni!

Közvetlen szomszédja a börtönépületként elhíresült kaszárnya, a *Táncsics Mihály utca 9.* Huszonöt évvel a rendszerváltás után végre kiköltözött belőle az amerikai tengerészgyalogság, s a Magyar Állam, a tulajdonos feladata megtalálni az új közfunkciót. Nyilván a nagy ház egy részében emlékezni kell *Táncsicsra*, *Kossuthra*, *Batthyányra* és a magyar szabadságharcra, de a nagy ház és udvara ennél jóval több lehetőséget kínál! A műemlékes kutatások már igazolták, hogy volt korábban ájárás a két ház között. Miért ne lehetne ismét? A *Táncsics 9. udvarán*, az *Erdélyi bástyán* lehetne a legszebb szabadtéri koncerteket rendezni – a magyar zenének – háttérben egész Pest és a Duna látványával!



Végül beszéljünk még a Vár egyéb lehetőségeiről.

*Ha mindenképpen ki kell költöztetni a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményeit és kiállításait a volt Királyi Palotából* – mert így döntött a kormányzat, s ebben a kérdésben is "a kocka el van vetve", miért is ne lehetne a Várban új helyet találni a számukra?! Bele is írtam már másfél éve abba a bizonyos cikkbe ezt a lehetőséget is!

Most újra elmondom, hogy *a Szent György téren, a Sándor-palotával szemben, a Vár nyugati oldala felé lehet építkezni!* Ebben Zoboki Gábor most elhangzott előadása csak megerősíthetett mindannyiunkat. Nem egy oda tervezhető épület látványa, karaktere fontos ebben a pillanatban, hanem az, hogy oda, arra az oldalra valóban lehet és érdemes építkezni, múzeumi épületet emelni. Az új Nemzeti Galéria elhelyezésére már csak azért is ideális, mert gyakorlatilag kézből, avagy "talicskán" lehetne eddigi helyéről – a Városliget kárára megépítendő új építmény helyett – csak ide a szomszédba átvinni a gyűjtemény értékes darabjait! Nagy és elégséges az ezt a lehetőséget kínáló helyszín, érdemes akár a Tabánból is megtekinteni!

És – nem utolsó sorban, nem vesztené el a Vár egyik fontos kulturális látnivalóját, vonzerejét!

Végül essék szó a Matolcsy-birodalom még egy kis szerzeményéről, a *régi Budai Városházáról*, ahol éppen folyik a régészeti és művészettörténeti kutatás. Elég jó, évszázadok történelmét őrző régi ház, ez is adhat helyet a kultúrának...

Előtte ott a Szentháromság téren az 1710-ban pusztító pestis 1713-ban állított emlékoszlopa.

*Vajon nem "a veszett fejsze nyele", ami után itt kapkodunk? Elmúlik-e a Városligetet fenyegető veszély, s van-e még visszaút a Rubikon átlépése előtt? Vajon igyekezetünkre odafigyelve a felelős döntéshozó? Vajon érveink meghallgattatnak-e? Ha a csoda megtörténik, a Városliget, Európa első tervezett közparkja megmenekül, sőt elvett, lebetonozott sávját is visszakaphatja, mi is állíthatnánk – a veszély elmúltával – emlékoszlopot!*



